Vesilaitosyhdistys
Vattenverksföreningen VVY

21.10.2019

Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 ja VNS 2/2019 vp julkisen talouden suunnitelma vuosille 2020-2023

Maa- ja metsätalousvaliokunta tiistai 22.10.2019 klo 10:00 / HE 29/2019 vp ja VNS 2/2019 vp / Asiantuntijapyyntö

Viite: 15.10.2019 sähköpostitse saapunut lausuntopyyntönne

Lausunto valtion vuoden 2020 talousarvioesityksestä (HE 29/2019 vp) ja valtiontalouden kehyksistä vuosille 2020-2023 (VNS 2/2019 vp)

Vesilaitosyhdistys (VVY) on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninämme on noin 300 vesihuoltolaitosta kattaen noin 90 % maamme vesihuollosta. Järjestetty vesihuolto kattaa tällä hetkellä talousveden osalta yli 90 % ja jätevesien johtamisen ja käsittelyn osalta yli 80 % Suomen väestöstä. Vesihuoltolaitosten vesijohtoverkostoja on vastaavasti noin 107 000 km ja viemäriverkostoa noin 50 000 km.

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Vesilaitosyhdistykseltä asiantuntijalausuntoa vuoden 2020 talousarvioesityksestä ja julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020-2023. Vesilaitosyhdistys kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa kunnioittavasti seuraavaa:

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp)

Keskitymme lausunnossamme erityisesti maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan talousarvioesityksen päämomenttiin 30.40 (Luonnonvaratalous) ja osittain myös ympäristöministeriön hallinnonalan talousarvioesityksen päämomenttiin 35.10 (Ympäristön- ja luonnonsuojelu).

Vesivarojen käytön ja hoidon menot (30.40.21) - MMM

Vuoden 2020 talousarvioesityksessä vesivarojen käytön ja hoidon kokonaismenot (17,091 milj. €) ovat yli 20 % suuremmat kuin vuosina 2018-2019. Pidämme tätä lähtökohtaisesti hyvänä kehityssuuntana. Merkittävää on mm. kertaluontoinen panostus vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoittamiseen (3 milj. €). Positiivista on myös rahoitus vesitietopalvelun kehittämiseen, Suomen vesialan kansainvälisen strategian toteuttamiseen sekä vesialan liiketoimintaa edistävien valtioiden välisten yhteistyösopimusten toteuttamiseen.

Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (30.40.22) - MMM

Vuoden 2020 talousarvioesityksessä luonnonvara- ja biotalouden edistämisen kokonaismäärärahat (29,250 milj. €) ovat kasvaneet huomattavasti vuosien 2018-2019 määrärahoista. Kasvusta suurin osa on talousarviossa ko. momentin puitteissa hieman hämmentävästi nimikkeen ”Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka” alla. Erityisen tärkeänä pidämme ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeen (RaKi) jatkumista 3,2 milj.€ määrärahalla. Ravinteiden kierrätystä ja biotalouden ratkaisuja edistävien kokeilu-, kehittämis-, investointi- ja vienninedistämishankkeiden rahoittaminen on tärkeätä ja edistää hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita. Myös vesitalouteen (ml. vesihuolto) liittyvien tietojärjestelmien kehittämiseen ja ylläpitoon esitetty 750 000 euron määräraha

on Vesilaitosyhdistyksen mielestä erittäin tarpeellinen. Tietojärjestelmien (mm. Vesihuollon tietojärjestelmä VEETI ja uusi vesi.fi -vesiportaali) edelleen kehittämisen ohella valtion rahoituspanostusta tarvitaan myös yleisemmin vesialan digitalisaatiokehityksen vauhdittamiseksi, myös vesihuoltolaitosten osalta.

Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (30.40.31) - MMM

Vuoden 2020 talousarvioesityksessä vesi- ja kalataloushankkeiden tukemisen kokonaismäärärahat (11,136 milj. €) ovat viime vuosien laskevan trendin jälkeen taas selvästi nousussa. Tämä on periaatteessa mielestämme positiivista. Talousarviossa ei ole kuitenkaan selkeästi esitetty missä määrin tämä lisäys koskee vesihuollon toimialaa tai koskeeko lainkaan. Valtion osittaisella tukirahoituksella on ollut ja olisi edelleen tärkeä roolinsa etenkin ylikunnallisten vesihuoltohankkeiden saamiseksi käyntiin. Alueellisilla vesihuoltohankkeilla – yhdysvesijohdot, siirtoviemärit, alueelliset jätevedenpuhdistamot ja vedenhankintajärjestelyt – varmistetaan vesihuollon toimintavarmuutta ja parannetaan palvelun tasoa ja toisaalta edistetään järkevän ja tehokkaan laitosrakenteen muodostumista.

Vesilaitosyhdistyksen käsityksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö on sitoutunut rahoittamaan Vesihuoltolaitosten kansainvälistä kumppanuusohjelmaa (WOP) valtion vesi- ja kalataloushankkeiden tukemiseen osoitetuilla määrärahoilla (momentti 30.40.31) vuosina 2020-2022 yhteensä enintään 400 000 eurolla. Tämä määrärahavaraus ei erikseen näy talousarvioesityksessä. Pidämme WOP-rahoitustukea erittäin tärkeänä vesihuoltolaitosten kansainvälistymisen ja sen kautta välillisesti Suomen vesialan osaamisen viennin vahvistamiseksi.

Kansallinen vesihuoltouudistus - MMM

Talousarvioehdotuksessa (s. 499) on esitetty tavoitteeksi myös vesihuoltolaitosten lukumäärän vähentäminen. Tavoitetta käsitteli myös vuonna 2018 valmistunut vesihuollon tilaa ja rakennemuutosta käsittelevä valtioneuvoston kanslian strateginen selvitys ”*Tulevaisuuden kestävä vesihuolto – ennakointi, ohjaus ja järjestäminen*”. Selvityksen jälkeen alan keskeiset toimijat ovat maa- ja metsätalousministeriön johdolla käynnistäneet yhteistyöfoorumin työnimellä ”*Kansallinen vesihuoltouudistus*”. Tavoitteena on käynnistää vesihuoltoalan toimijoiden tiiviissä yhteistyössä kehittämisohjelma vuosille 2020-2023 kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi. Ohjelman rahoituksen tulisi näkyä selkeämmin valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2020 ja sitä seuraavien vuosien kehyksessä.

Eräät ympäristömenot (35.10.22) - YM

Vuoden 2020 talousarvioesityksessä ko. momentin kokonaismäärärahat (20,235 milj.€) ovat kasvaneet vuoteen 2019 verrattuna 2 milj.€ ja vuoteen 2018 verrattuna 3,7 milj.€, mitä pidämme positiivisena. Erityisen merkittävä on 3,0 milj.€ määräraha vesiensuojelun tehostamisohjelmalle, jonka ns. kaupunkivesihanke on vesihuoltotoimialan kannalta tärkeä. Itämeren ja vesiensuojelun sekä niitä ohjaavien vesien- ja merenhoidon suunnittelu ja toimeenpanon edistäminen (6,89 milj.€) koskettaa läheisesti myös vesihuoltolaitoksia.

Ravinteiden kierrätyksen edistäminen vesien rehevöitymisen vähentämiseksi (RaKi -ohjelma, 2,5 milj. €) on ko. momentin määrärahan tärkeä käyttöalue, samoin kuin kiertotalouden strateginen edistämisohjelma (420 000 €). Bio- ja kiertotaloutta edistävät kehittämis- ja kokeiluhankkeet ovat myös Vesilaitosyhdistyksen ja vesihuoltolaitosten näkökulmasta tärkeitä.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020-2023 (VNS 2/2019 vp)

Julkisen talouden suunnitelma sisältää Suomen vakausohjelman sekä vastaa EU:n vaatimukseen keskipitkän aikavälin budjettisuunnitelmasta. Kehyssuunnitelma pohjautuu luonnollisesti pääosin nykyisen hallitusohjelman keskeisiin linjauksiin. Hallitusohjelman otsikko on ”*Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*”. Hallituksen ohjelman talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää talouskasvua, korkeaa työllisyyttä ja kestävää julkista taloutta. Hallitusohjelmassa on yhteensä seitsemän strategista kokonaisuutta. Vesihuolto ei sanana tai teemana esiinny hallitusohjelmassa lainkaan, mutta käytännössä vesihuollolla on kytkentöjä useimpaan hallitusohjelman strategiseen kokonaisuuteen. Muun muassa ilmastonmuutokseen, bio- ja kiertotalouteen, Itämeren tilaan, digitalisaatioon ja kansainvälisyyteen liittyvät kysymykset ovat tärkeitä teemoja myös vesihuollon näkökulmasta. Esimerkiksi ilmaston muuttuminen vaikuttaa eri puolilla Suomea siten, että viime vuosien kokemusten perusteella jatkossa tarvitaan lisää toimenpiteitä varautumiseksi mm. poikkeukselliseen kuivuuteen.

Tarkastelemme lausunnossamme kehyssuunnitelmaa lähinnä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonalojen näkökulmista. Kehyssuunnitelman mukaan BKT:n kasvu alenisi vuoden 2019 tasosta 1,5 % vuoteen 2023 mennessä tasoon 0,7 %. Jos samaan aikaan hallituksen työllisyysastetavoitteita ei saavutettaisi, valtiontalouden kasvumahdollisuudet ja samalla myös ko. hallinnonalojen määrärahojen kasvunäkymät jäävät varsin vähäisiksi.

Maa- ja metsätalousministeriön pääluokan määrärahat kehyskaudella ovat keskimäärin noin 2,6 mrd. euroa vuodessa. Hallitusohjelmassa on osoitettu kehyskaudelle maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle lisämäärärahoja mm. ravinnekierrätyksen edistämiseen biokaasutuotannolla 16 milj. euroa. Muilta osin esim. vesitalouden määrärahojen kehittymistä kehyskaudella suunnitelmasta on vaikea hahmottaa.

Hallitusohjelman mukaisten kertaluonteisten tulevaisuusinvestointien trendi maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla on kehyssuunnitelmassa vahvasti laskeva vuosina 2020-2023. Kehyksestä ei tosin käy ilmi millaisia tulevaisuusinvestointeja lukuihin sisältyy. Hallitusohjelman mukaan tulevaisuusinvestoinneilla katettaisiin mm. digitalisaation edistämistä sekä kiertotalouden innovaatio- ja investointitukea. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeilla voitaisiin edistää biotalousratkaisuja sekä kehittää Suomea kohti vähähiilistä yhteiskuntaa.

Ympäristöministeriön pääluokan määrärahojen kokonaistaso alenee kehyskaudella 278 milj. eurosta 205 milj. euroon, mitä pidämme huolestuttavana. Kehyskaudella panostetaan erityisesti bio- ja kiertotalouteen ja toimiin ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi, monitahoiseen yhteistyöhön Itämeren ja vesien tilan parantamiseksi sekä luonnonsuojelun tason turvaamiseen. Määrärahoja suunnataan bio- ja kiertotaloutta edistäviin toimiin sekä ilmasto- ja energiapolitiikan kehittämiseen ja toimeenpanoon. Valmisteltavan strategisen kiertotalouden edistämisohjelman toteuttamiseen varataan yhteensä 2,7 milj. euroa vuosina 2021-2023. Määrärahalla toteutetaan kiertotaloutta edistävää kehittämistyötä ja hankkeita. Tämä olisi selkeä lisärahoitus vuoden 2020 talousarvioesityksessä olevaan 420 000 euroon verrattuna.

Itämeren ja vesien suojelussa jatketaan vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien sekä ravinteiden kierrätysohjelman toimeenpanoa ja suunnataan resursseja edelleen ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormituksen vähentämiseen sekä pohjavesien suojeluun. Nämä kaikki ovat Vesilaitosyhdistyksen ja vesihuoltolaitosten näkökulmasta hyvin tärkeitä teemoja, joiden rahoitus on turvattava. Vuonna 2019 aloitettua

vesiensuojelun tehostamisohjelmaa jatketaan ja sen toteuttamiseen varataan yhteensä 39 milj. euroa vuosille 2021-2023. Erityisesti pidämme tärkeänä kaupunkivesien hallintaan ja haitallisiin aineisiin liittyvien hankkeiden rahoittamista jatkossakin.

Kuntien talousnäkymät ovat kehyskaudella 2020-2023 edelleen synkistyvät. Kuntien toimintakate pienenee ja nettovelka kasvaa jatkuvasti vuodesta 2018 vuoteen 2023. Sote- ja maakuntaratkaisuista riippuen kuntien talousahdinko ja velkaantuminen saattavat kääntyä vielä ennakoituakin vaikeammiksi. Kuntien vaikea taloustilanne vaikuttaa myös vesihuoltoon. Talousvaikeudet saattavat nostaa paineita vesihuoltolaitosten omistajatuloutukselle kunnille, jolloin mm. vesihuoltoverkostojen kunnossapitoon ja saneeraukseen jää entistäkin vähemmän kipeästi tarvittavia varoja.

Lopuksi

Vesilaitosyhdistys pitää myönteisenä, että talousarvioesityksessä ovat vahvasti mukana mm. vesiensuojelun tehostamisohjelma ja ravinteiden kierrätys. Niillä on suotuisia vaikutuksia niin vesienhoidon kuin elinkeinotoiminnan kannalta.

Vesilaitosyhdistys pitää tärkeänä, että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan talousarviossa varmistetaan vuodelle 2020 ja sitä seuraaville vuosille riittävä rahoitus mm. kansallisen vesihuoltouudistuksen käynnistämiseen ja toteuttamiseen, sekä vesihuoltolaitosten kumppanuusohjelman (WOP) tukemiseen.

Vesilaitosyhdistys katsoo, että määrärahoja myös vesihuollon alueellisten hankkeiden tukemisen tarvittaisiin maa- ja metsätalous- sekä ympäristöministeriön hallinnonaloilla myös vuonna 2020 ja sen jälkeen, jotta uusia hankkeita saataisiin käyntiin. Samalla voidaan edistää nykyistä elinvoimaisemman laitosrakenteen kehittymistä vesihuoltoalalla.

Osmo Seppälä
toimitusjohtaja

Anneli Tiainen
lakiasiain päällikkö